

BİRİNCİ HAÇLI SEFERİ'NİN VEKİL KURBANLARI, GÜNAH KEÇİLERİ: MÜSLÜMANLAR, TÜRKLER

Serpil ÇILĞIN*

Öz

Rene Girard'a göre insan şiddetinin kaynağı taklitçi, mimetik arzulardır. Bu arzular rekabeti ortaya çıkartır ve bu rekabet şiddeti ve kişi ya da grupları dışlamayı ya da onlara şiddet uygulama sonucunu doğurur. Taklitçi arzular söz konusu topluluğun yaşadığı tüm olumsuzluklar ve felaketlerden hedef seçilen bir kişi ya da grubun sorumlu tutularak vekil kurban günah keçisi ilan edilip öldürülmesi ya da topluluğun dışına çıkarılmasıyla sonuçlanır. İnsanlık tarihinde yaşayış ve düşünüş biçimleriyle çoğunluktan ayrılan kişi ya da gruplar linç edilerek veya dışlanarak toplumsal yaşamın dışına atılması örnekleri azımsanamayacak kadar çoktur. Orta Çağ Batı Avrupası'nda bu durumun en çarpıcı örneklerinden biri I. Haçlı Seferi sırasında Doğu'daki Müslüman ve Türklerin katledilmesiyle gerçekleşmişti. Artan toplumsal şiddetin sona erdirilmesi amacıyla kurulan Tanrı Barışı müessesesi şiddeti durdurmaya yetmediğinde; kilisenin girişiyle Doğu'daki Müslüman Türklerin şeytanlaştırılıp yaşanan tüm olumsuzlukların sorumlusu biçiminde gösterilerek düşmanlaştırılmasıyla şiddet Batı Avrupa'nın dışına çıkartılarak Müslüman Türklere yönlendirildi. Sefer barış sözcükleriyle başladı ancak günah keçisi, vekil kurban, ilan edilen on binlerce Müslüman'ın ve Türk'ün öldürülmesiyle sonuçlandı.

Anahtar Kelimeler: Günah Keçisi, Haçlı, Mimetik Arzu, Türkler, Vekil Kurban.

SURROGATE VICTIMS, SCAPEGOATS OF THE FIRST CRUSADE: MUSLIMS, TURKS

Abstract

According to Rene Girard, the source of human violence is imitative desires, in other words, mimetic desires. These desires give rise to competition, and this competition results in violence and the exclusion or violence against individuals or groups. Imitative desires result in a targeted person or group being held responsible for all the negativities and disasters experienced by the community in question, and being declared a surrogate victim, scapegoat, and killed, or excluded from the community. In the history of humanity, there are many examples of people or groups who are separated from the majority by their way of living and thinking, being lynched or excluded from social life. One of the most striking examples of this situation in

* Dr. Post Dok. Araştırmacı, Stokholm Üniversitesi Tarih Enstitüsü, serpil.cilgin@historia.su.se, <https://orcid.org/0009-0007-1828-9163>

Western Europe in the Middle Ages was the massacre of Muslims and Turks in the East during the First Crusade. In Western Europe, When the Peace of God institution, established to end the increasing social violence, was not sufficient to stop the violence; ; With the initiative of the church, the Muslim Turks in the East were demonized and made hostile by being portrayed as responsible for all the negativities experienced, and the violence was taken out of Western Europe and directed towards the Muslim Turks. The campaign began with words of peace, but ended with the killing of tens of thousands of Muslims and Turks, who were declared scapegoats, surrogate victims.

Keywords: *Crusade, Mimetic Desire, Scapegoat, Surrogate Victim, Turks.*

Giriş

Girard, mimetik, taklitçi arzunun insanoğlunun evrensel bir özelliğı olduğunu savunur. İnsanları birbirine bağlayan ve sonunda insanları çelişkili ilişkilere sürükleyen aynı nesneye duyulan istektir. Bu mimetik arzu her zaman bulaşıcıdır. Mimetik arzu yaygınlaştığında, arzunun orijinal nesnesi unutulurken insanlar kendi aralarında kavga etmeye başladıkları için toplum kargaşaya sürüklenir. Ancak topluluk, tüm şiddeti günah keçisi olarak kabul edilen bir kişinin üzerine koyarak şiddeti durdurmanın bir yolunu bulur. Paradoksal görünse de kurban öldükten sonra şiddet bir anda kesilir ve toplum sakinleşir. Kurban edilen kişi sonrasında ilahi bir varlık muamelesi görür. Kurban etmek aslında kutsallaştırmaktır. Burada insanlar şiddetli toplumsal kargaşayla her karşılaştıklarında, günah keçisi mekanizmasını uygulayarak huzur ve barışı yeniden tesis ederler. Bu şekilde mimetik arzu günah keçisi yapma mekanizmasıyla birbirine bağlanır. Günah keçisi aramanın bu uzlaştırıcı sonucu nedeniyle insanlar suçluluk duymadan ve hatta farkında bile olmadan süreci tekrar ederler (Harmakaputra, 2016, s. 122). Günah mekanizması, karşılaşılan sorunlarla yüzleşmek yerine sorunların kaynağını ya da kötülük olarak addedilen eylemlerin suçunu dış gruplara atarak grup içi sorunlardan kaçınmalarına izin verebilir; gruplar bunları sürdürmede suç ortaklığı yapabilirler (Crocker, 2021, s. 1966).

Mimetik arzu, insan yaşamının dini boyutunda kök salar. Mimetik teori, mimetik arzunun ne kadar kolay rekabet ve şiddete dönüştüğünü açık bir biçimde izah eder. Temel ihtiyaçlarımız karşılanır karşılanmaz, mimetik arzunun bizi hızla tanınma, özel nesnelere ve diğer dünyevi mallar için savaşan rakiplere dönüştürmesi muhtemeldir. İncil geleneklerinde, özellikle on emirin onuncusunda mimetik rekabete karşı tepkiye değinilir: “*Komşunuzun evine imrenmeyeceksiniz; komşunuzun karısına, erkek ya da kadın kölesine, öküzüne, eşeğine ya da komşunuza ait herhangi bir şeye imrenmeyeceksiniz.*” (Çıkış, 20:17) Dini emirler özünde insanlara mimetik rekabete girmeyi yasaklar (Palaver, 2013, ss. 547-548). Orta Çağ’da Batı Avrupa’da yaşanan kıtlık, salgın hastalıklar ve toplum içi şiddetin sorumlusu olarak marjinal kişi

ya da gruplar mimetik arzunun hedefi haline geldiler. Düşman olarak nitelendirilen toplumun dışına atılan kişi ya da gruplar günah keçisi mekanizmasıyla kovuşturmaya ve zulme tabii tutuldu. Müslümanların ilerleyişi ve zenginleşmesi karşısında on birinci yüzyılda Müslüman düşmanlığı tırmanışa geçti. Onlar şeytanın soyu kafirler, Sarazenler olarak adlandırıldılar (McGinn, 1994, s. 199). Müslüman toplumlar arasında hızlı zenginleşmesi ve artan refah düzeyiyle Türkler bunlar arasında en çok dikkat çekenlerdi.

Türklerin Anadolu'da ilerleyişi ve Bizans topraklarının küçülmesi Bizans'ı endişeye sevk etti ve Hristiyan kardeşliği adı altında Batılı Hristiyanlardan Türklere karşı yardım istedi. Batı Avrupa olumsuz iklim koşullarının baskısı altında kıtlık ve salgın hastalıklarla boğuşurken Doğu'daki Müslümanlar, bilhassa Türkler refah içinde yaşıyorlardı. Hac ibadetini yerine getirmek üzere Doğu'ya seyahat eden Hristiyan Batılı hacılardan gelen haberler bu tezatlığı daha da çok gözler önüne seriyordu. Hristiyan Batı'da şövalyelerin aralarındaki özel savaşımlardan dolayı şiddet tırmanışa geçmişti. Ayrıca kıtlıklar, yiyecek yoksunluğu ve salgın hastalıklarla halk hem tabii hem de beşerî şiddetin pençesinde acı çekiyordu. Müslüman Doğu'nun zenginliği ve refahının artışı Hristiyan Batılılarda uyanan taklitçi arzuları, yani mimetik arzuyu körükledi. Dönemin Hristiyan lideri Papa II. Urbanus'un Doğu'ya Müslüman Türkler üzerine düzenlenecek, karşılığında ilahi ödüller ve şehitliğin kazanılacağı kutsal bir seferle Doğu'daki Hristiyanlarca kutsal sayılan toprakların özgürleştirilmesi söylemiyle yaklaşık üç yıl sürecek kanlı bir sefer başlatıldı. Böylece on birinci yüzyılın günah keçisi bulunmuştu. Bu çalışmada Rene Girard'ın mimetik arzu, günah keçisi kuramı üzerinden I. Haçlı Seferi'nde Müslümanların, Türklerin katledilmesi incelenmiştir.

1. GÜNAH KEÇİSİ KAVRAMI

Girard, mimetik arzunun rekabetin ve şiddetin ana nedeni olduğunu savunur. İnsanlar ne zaman başkalarını taklit etseler; paylaşamayacakları nesnelere arzular, kolayca birbirleriyle çatışmaya girerler. Rekabet insan yaşamındaki şiddetin kaynağıdır. İnsanlar diğer insanların arzularına özlem duyarak söz konusu arzuyu taklit edip, aynı nesneye yönelebilirler. Aynı arzunun hem modelleri hem de taklitçileri kaçınılmaz olarak aynı nesneyi arzular ve rakip olurlar (Girard, 1989, s. 258). Rakip arzular birbirini besleyerek; hayvanlar arasındaki rekabetin aksine, taklitçi, mimetik rekabetler, öylesine yoğun ve bulaşıcı hale gelir ki, sadece cinayete yol açmakla kalmaz, aynı zamanda taklit yoluyla tüm topluluğa yayılır (Palaver, 2013, s. 534). Herhangi bir insan topluluğunun başlangıcında ve periyodik olarak büyük bir krizi, kurban krizini sona erdirmek için, üyeleri kendi içlerinden birine karşı birleşir ve onu feda eder. Bu kurban etme eylemi topluluktaki şiddete son veren bir şiddet eylemidir. Bitmeyen kan davalarının çözümü budur. Girard'a göre, tüm dinler, bir insanın bu ilk linç edilmesinin

kurbanın rutinleştirilmesi yoluyla yer değiştirmesiyle bu orijinal anın unutulmasını içerir. Dolayısıyla tüm ritüeller hem şiddetin anılması hem de onun gizlenmesidir. Ritüellerle temsili olarak hem bu şiddet anılır ve hem de temsili olarak yinelenir. Ritüellerde kurban etme eylemi açıkça anılarak söz konusu kurucu cinayet temsili kurban etme eyleminin, sosyal dengeleyicisi olarak işlev görür (Buc, 2010, s. 3).

Kitab-ı Mukaddes Levililer'de günah keçisi ritüeli şöyle anlatılır: Tanrı, Musa'nın kardeşi başrahip Harun'a, canlı bir keçi seçmesini ve İsrailoğullarının tüm kötülüklerini, isyanlarını ve günahlarını itiraf ederek onları keçinin başına yüklemesini emreder. Ardından, Harun'a keçiyi çöle göndererek İsraililerin tüm günahlarını uzak bir yere taşımasını söyler. Harun her iki elini de canlı keçinin başına koyar ve İsrail halkının bütün kötülüklerini, bütün günahlarını, keçinin başına yükleyerek onu çöle yollar (Levililer, 16: 21-22). Sonuç olarak bahsedilen bu günah keçisi ayini korkulan tehlike bir kenara bırakılmış gibi gerçekleşir (Goldberg ve Durkheim, 2008, s. 304). Toplum acı çektiğinde, suçlayacak, hayal kırıklıklarının intikamını alacağı birine ihtiyaç duyar ve zaten hoşnutsuzluk duyulan kişi ya da gruplar bu rol için seçilir (Goldberg ve Durkheim, 2008, s. 322). İnsanlığın var oluşunun başlangıcından bu yana, kişi ya da gruplar ve bazı durumlarda milletler günah keçisi ilan edilerek vekil kurban olarak cinayet ve dışlanmaya maruz bırakılmış ve böylece kurban etme eylemini gerçekleştiren topluluktan felaket ve olumsuzlukların uzaklaştırıldığına inanılmıştır.

Bir dereceye kadar insan kültürünün barışı korumak için suçlama eğilimi, mağduriyete ve günah keçisi şiddetine bağımlı olarak şekillenir (Richardson ve Manglos, 2013, ss. 427-428). Günah keçisi mekanizmasının özü altta yatan sorunla yüzleşmek yerine birini suçlamakta yatar. Bu mekanizma sosyal sorunların kaynaklarını grubun dışında bir hedefe yöneltme girişimidir. Uygulamanın özü suçlama eğilimidir. Onları gerçekten üreten sosyal ve ekonomik koşullardan ziyade, kolayca tanımlanabilen nesnelere veya varlıklar üzerindeki sorunlar; suçlu olarak tanımlanan bu suçun sahibi, sorunun kendisini sembolize etmeye ve somutlaştırmaya başlar. Öyleyse günah keçisi ilanı, karmaşık toplumsal felaketleri, sorunları grup içinden grup dışına kaydırır ve dezavantajlı insan ya da gruplar genellikle bu eğilimin yükünü taşırlar (Crocker, 2021, ss. 1946-1947).

Girardian görüşe göre, insan ırkının tarihi ve ahlaki gelişimi, daha güvenilir ve otantik uzlaşma ve barış biçimleri lehine kutsal şiddetin aldatmacalarının ve entrikalarının uzun ve yavaş bir biçimde ortaya çıkarılmasıdır. Yahudi ve Hristiyan kutsal yazıları göreceli barışı korumak için günah keçisi şiddetine bağımlı olanların aldatıcı bakış açısını değil; olayları kurbanın aydınlatıcı perspektifinden kademeli olarak görmeyi yansıtır (Richardson ve Manglos, 2013, ss. 426-427). Kovulan veya öldürülen günah keçisi, zulmedenler tarafından kriz veya felaketin yegâne sorumlusu olarak görülür. Aslında, yok edilmesi gereken mutlak kötülüktür. Ancak zulmedenler arasında birdenbire ortaya çıkan barış ve uzlaşma da günah keçisine atfedilir.

Aynı anda hem mutlak kötülük hem de mutlak iyilik şeklinde değerlendirilir. Örneğin, kutsal, kelimesi Latince kökünde hem lanetlenmiş hem de kutsanmış anlamı taşır (Palaver, 2013, ss. 540-541). Çünkü yararlı olduğu kadar kötü olanı da kapsar (Girard, 1989, s. 257). Bir yandan kurban kutsallaştırılarak tanrılaştırılırken, öbür yandan şiddetin hedefi olur. Arkaik din, rahiplerin halklarını aldatmak için yaptıkları bir icat değil, tehlikeli bir iç krizin üstesinden gelmek için bilinçsiz bir biçimde gelişen sosyal mekanizmanın bir sonucudur (Palaver, 2013, s. 536). Barışın korunması suçlama, mağduriyet ve günah keçisi mekanizmasına bağımlı olarak şekillenir. Kişi benliğinden kaynaklanan, kendi arzularının özgünlüğünü varsayma veya ısrar etme eğilimindedir. Kişinin kendi özerkliğine dair bu görüşü aynı zamanda 'edinimsel mimesis' için koşullar yaratır. Bu koşullara gerilim ve rekabet eklenir (Richardson ve Manglos, 2013, ss. 427-428). Mimetik rekabet esasen insan şiddetinin kaynağı olduğu için, dinin mimetik rekabetin çıkmaz sokağında kendisini nerede konumlandığı sorusu hala mevcuttur. Eğer Tanrı *summum bonum* ise pek tabi düşmanlık olmaksızın insanlar birbirlerini taklit edebilirler. Tanrı'ya duyulan özlem, şiddet ve savaş ilişkilerine sürüklenmeden paylaşıp, taklit edilebilir (Palaver, 2013, s. 546).

Üretici şiddet, kutsal düzenin yanı sıra düzensizliği, barış ve savaşı, yaratılış ve yıkımı içerir. Üretici şiddet teorisi, kutsalın karmaşıklığını göz ardı etmeden altında yatan birliğini vurgulayarak basit, somut terimlerle tanımlanmasını sağlayan; kutsalın tüm farklı unsurlarını anlaşılır bir bütün halinde bir araya getiren bir mekanizmadır. Bazı durumlarda insanları kurtarmak ve kültürün yeniden inşası için tüm toplumu kendi etrafında toplar, bazen de kendi yarattıklarını yok eder. Şiddetsizlik, şiddetin karşılıksız armağanı olarak ortaya çıkar ve içinde bazı gerçekleri barındırır. Çünkü insanlar farklılıklarını ancak üçüncü bir taraf pahasına uzlaştırabilirler. Din, insanlara yıkıcı şiddetin tekrarlanmasını önlemek için ne yapmaları ve yapmamaları gerektiği konusunda talimat verir. Ayin ve yasakları ihlal ettiklerinde, şeytani ayartıcının rolünü üstlenen aşkın şiddeti kendilerine çağırırlar. Vekil kurban tek başına onları kurtarabilir (Girard, 1989, ss. 258-259).

Vekil kurban, günah keçisi mekanizması en eski zamanlardan beri uygulanan bir ritüeldir. Yaratılış kitabında olduğu gibi eski metinlerde de insan kurban etme ritüelinin uygulanmasıyla ilgili bilgiler vardır. Bu bağlamda en önemli metin, Tanrı'nın emrine itaat ederek oğlu İshak'ı kurban etmeye hazırlanan İbrahim Peygamber'in (Yaratılış Kitabı 22. Bölüm) hikayesidir (Girard, 1994, ss. 74-75). Diğer metinler, kolektif zulmün kurbanlarıyla doğrudan yan yana gelerek arkaik dinlerin efsanevi modeline daha derin bir meydan okuyuşu sergiler. Tövbe mezmurları, Eyüp kitabındaki diyaloglar, peygamber kıssaları, özellikle de *Acı Çeken Hizmetkâr Türküsü* (Yeşaya kitabı, 52-53) masumiyetine rağmen kurbanı karşı girişilen kolektif şiddeti anlatır. Bu konudaki en dikkat çekici metinler, Yeni Ahit'teki tutku anlatılarıdır. Diğer eski kutsal metinler gibi, bu anlatılar da tek bir bireye karşı

uygulanan kolektif şiddeti ele alır. Yeni Ahit anlatıları, diğer mitlerin aksine, zulmedenlerin yanında yer almaz, günah keçisi haline getirilen İsa'nın masumiyetini ortaya koyar. Yuhanna kitabında, Mezmurlardan yapılan bir alıntı, İsa'nın masumiyetini vurgular: "*Sebepsiz yere benden nefret ettiler*" (Yuhanna 15:25; Mezmurlar 35:19). Girardian bakış açısından, İncil dinleri günah keçisi mekanizmasını açığa çıkartır (Palaver, 2013, ss. 537-538).

İntikam kavramı, tek tanrılı dinlere başlangıcından beri eşlik etti. İncil kurbanların, hor görülenlerin ve reddedilenlerin dirilişine işaret eder. Bu kavram bir yandan adaletsizliklere karşı savaşmak için büyük bir güç haline gelirken; diğer yandan sınırları belirlemenin, düşmanları, kötü olanları kınamanın bir yolu haline gelir. Çünkü bir kişinin kurban edilmesi, diğerlerinin kurban etme eylemini gerçekleştirdiği anlamına gelir. Bu doğrultuda mağdur aynı zamanda saflık ve iyilik iddiasındadır. İyinin davası da iyi olduğu için; iyiler haklı olarak savaşma hakkını elinde bulundururlar. Söz konusu şiddet kutsal sayıldığı için uygulayıcıya korkunç eylemleri gerçekleştirme hakkını verir (Palaver, 2013, s. 543). Kutsal Kitap ayetlerinin çarpıtılmış bir kullanımı, mimetik çatışmalarda silah olarak kullanılır. Yeni Ahit anlatıları, intikam çılgınlıklarının aksine, İsa'nın cennetteki babası, düşmanlara olan sevgiyi ve intikamın reddini kişileştirir: "*Düşmanlarınızı sevin ve size zulmedenler için dua edin, böylece cennetteki babanızın çocukları olabilirsiniz; çünkü o, güneşini kötünün ve iyiliğin üzerine yükseltir; doğruların ve haksızların üzerine yağmur gibi yağdırır*" (Matta, 5: 44- 45). Babasına göre İsa çarmıhta öldürülürken düşmanlarını bağışlar: "*Baba, onları bağışla; çünkü onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar.*" (Luka, 23: 34). İsa dirilişinden sonra öğrencileriyle tekrar karşılaştığında, zayıflıkları ve korkaklıkları için onları suçlamaz, barışçıl yaklaşır: "*Barış sizinle olsun!*" der (Yuhanna 20:19).

Mimetik özelemlerin doğru bir şekilde yönlendirilmesinin mimetik arzunun kıskırtmalarının üstesinden gelinmesini sağladığını özetleyen önemli bir Kutsal Kitap metni Luka 12:13-34'te bulunur: "*Kendine iyi bak! Her türlü açgözlülüğe karşı tetikte ol; çünkü kişinin yaşamı malların bolluğundan ibaret değildir.*" (Luka, 12:15). İsa, kuzgunları ve zambakları olumlu örnekler olarak kullanarak, öğrencilerine açgözlülükle, rekabete dönüşen mimetik arzunun peşine düşülen bir yaşamın nasıl yıkıcı bir biçimde sonlandığını açıklar. Luka İncilindeki bu paragrafın sorunların kaynağı olarak mimetik rekabetin ne kadar derinden farkında olduğu, mirasları için savaşan iki düşman kardeşe atıfta bulunan kitabın açılış dizelerinde görünür hale gelir. İçlerinden biri İsa'dan çatışmalarını çözmesini ister (Luka, 12:13). İsa'nın bu talebe verdiği yanıt, Musa'nın bir çatışmaya müdahale ettiğinde işlediği cinayete dolaylı bir atıfta bulunarak, bu çatışmayı her zaman bir dereceye kadar şiddete dayanan dünyevi adalet araçlarıyla çözmeye istekli olmadığını açıkça ortaya koyar (Luka, 12: 14; Çıkış, 2: 14). İsa'nın öğretilerine göre, dünyevi adalet, yüreklerimizi en yüksek iyiliğe doğru çevirdiğimiz her yerde dünyamıza giren Tanrı'nın egemenliğine teslim olmak zorundadır: "*O'nun için çabalayın*

Hazinenizin olduğu yerde, yüreğiniz de olacaktır." (Luka, 12: 31-34) (Palaver, 2013, ss. 548-549).

Eğer şiddet insan yaşamında dengeleyici role sahipse ve herkes düşmanın çifti ya da ikizi haline geliyorsa; tüm çiftlerin özdeş olduğu ve herhangi birinin herhangi bir anda diğerlerinin eşi olabileceği sonucu çıkar. Tek bir kurban, tüm potansiyel kurbanların, her üyenin topluluktan kovmaya çalıştığı tüm düşman kardeşlerinin yerine geçebilir; Aslında, topluluğun her bir üyesi için ikame edilebilir. Her üyenin diğerleriyle çatışmaktan kaynaklanan düşmanlığı, bireysel bir duygudan, oybirliğiyle tek bir bireye karşı yönlendirilen ortak bir güce dönüşür. En ufak bir ipucu, en küçük bir suçlama, hızla reddedilemez bir kanıt dönüşür. Kurumsal inanç duygusu kartopu etkisiyle büyür ve her üye hızlı bir mimesis süreciyle bir diğerinden güç alır. Grubun kesin mahkumiyeti, haksız, sarsılmaz oybirliğinden başka hiçbir kanıt dayanmaz. İkilemelerin evrenselleşmesi, farklılıkların tamamen ortadan kaldırılması, karşıtlıkların arttırılması ama aynı zamanda birbirinin yerine geçebilecek hale getirilmesi, oybirliğinin sağlanmasının ön koşuludur. Yeniden doğmak için önce düzensizliğin zafer kazanması gerekir; mitlerin tam entegrasyonu için, önce tam bir parçalanmaya maruz kalmaları gerekir. Bin düşman kardeş arasında bin bireysel çatışmanın kontrolsüz bir şekilde şiddetlendiği yerde, şimdi gerçek bir topluluk, yalnızca birine karşı nefretinde birleşmiş olarak yeniden ortaya çıkar. Böylece farklı bireyler arasında rastgele dağılan tüm kinler, tüm karşıtlıklar, yalıtılmış ve benzersiz bir figür olan vekil kurban üzerinde birleşir (Girard, 1989, s. 79).

Şiddetli muhalefet, nihai arzunun, ilahi kendi kendine yeterliliğin, güzelliği erişilmez ve aşılmaz olmasına bağlı olan o güzel bütünlüğün göstergesidir. Bu şiddetin kurbanı şiddete hem tapar hem de nefret eder. Mimetik bir karşı şiddet yoluyla ustalaşmaya çalışır ve başarısızlığıyla orantılı olarak kendini ölçer. Bununla birlikte, şans eseri, model üzerindeki ustalığını gerçekten iddia etmeyi başarır, ikincisinin prestiji ortadan kalkar. O zaman daha da büyük bir şiddete yönelmeli ve gerçekten aşılmaz olmayı vaat eden bir engel aramalıdır. Mimetik arzu, dini kirlilik için şiddetten daha kapsamlı bir terimdir. Kurban krizinin katalizörü olarak, eğer vekil kurban süreci durdurmak için devreye girmezse çatışmayı yaratan mimesis yayılarak, sonunda tüm toplumu yok edebilir (Girard, 1989, s. 148). Yeni Ahit'te İsa dağdaki vaazında (Matta, 5- 7), tüm tehditlere karşı şiddetten sakınmalarını önerdiği için insanların dikkatini mimetik rekabete yenik düşmenin tehlikesine çeker: "*Kılıcını yerine geri koy; çünkü kılıcı alan herkes kılıçla yok olacaktır."* (Matta, 26: 52). İncil, şiddeti bu amaca bir araç olarak meşrulaştırmadan barışı amaçlar. Bununla birlikte, böyle bir tezin daha fazla açıklığa kavuşturulması gerekir, çünkü Hıristiyan şiddetsizliği, şiddetin ötesinde ve tamamen dışında bir duruş anlamına gelmez. Şiddetin dışında böylesine tarafsız bir alanın arzu edilir ve hatta mümkün olduğunu düşünmek tehlikeli bir yanılsamadır (Palaver, 2013, s. 539).

İnsanları şiddete ya da ölüme iten bir içgüdü (ya da dürtü) kavramı mitolojik düşünceye teslimiyettir. İnsanların kontrolü dışındaki tanrılar kader, bazı güçlere atfedilemez. Bu insan çatışmalarıyla doğrudan yüzleşmeyi reddeden bir kaçınma eylemidir. Çözümü giderek çıkmaza giren bir durumda alternatif bir kurban bulma girişimidir. Kurban krizinin ortasında, ne kadar çekici olursa olsun, arzuyu herhangi bir nesneye bağlamanın bir anlamı yoktur, çünkü arzu tamamen şiddetin kendisine yöneliktir. Arzunun kendisi esasen mimetiktir ve model tarafından istenen bir nesneye yönlendirilir. Aynı nesne üzerinde birleşen iki arzunun çatışması kaçınılmaz olduğu için böylece, mimetik arzu ile birleştiğinde otomatik olarak çatışmaya yol açar. Ancak insanlar, bu durumu rekabetin nedeni olarak algılayamayabilirler (Girard, 1989, ss. 145-146).

2. GÜNAH KEÇİSİ MEKANİZMASI

Mimetik model, kişinin arzusunu belirli bir nesneye yönlendirir. Bu yüzden mimetik arzunun ne öznede ne de nesnede değil, arzusu özne tarafından taklit edilen üçüncü bir tarafa dayandığı söylenebilir. Böylece insanlara gerçekliği fethetme iradesini ve tüm muzaffer entelektüel kampanyalar için silahları sağlayan, toplumu şiddete karşı ilk kez güvence altına alan vekil kurbandır (Girard, 1989, s.170). Charles Taylor '*Sources of the Self*' adlı eserinde dolaylı olarak, tarih boyunca birçok suistimal ve çarpıtma olmasına rağmen, haçlılara özgü şiddetli bir ahlakçılığı benimseyerek tüm kötülükleri suçlama girişimlerinin üstesinden gelmemize yardımcı olan orijinal günah kavramına atıfta bulunur. Bu, insanlığın günah keçisi mekanizması yoluyla kendini arındırma eğilimidir (Palaver, 2013, ss. 544-545).

Girard'a göre, ritüellere katılan insanlar barış uzlaşma sonuçlarını gözlemleyerek, onları yeniden üretmeye çalışırlar. Çünkü günahları topluluktan kurban aktarma operasyonu, kendi gerçek katılımları olmadan, dışarda gerçekleşiyormuş gibi görünür. Bundan yola çıkarak Girard, insan toplumunun insanların ilkel sorunu olan mimetik arzuya başa çıkmaya çalıştıklarını savunur. Bu girişim, devam ederek şiddet ve günah keçisi arama döngüsünü tetikler; toplumda, tüm dinlerin kurban törenlerinde kendini gösterir. Girard, bütün dini ritüellerin vekil kurbandan kaynaklandığını iddia eder. Hem seküler hem de dini, insanlığın tüm büyük kurumları ritüelden kaynaklanır. İnsan topluluklarının ve dini geleneklerin altında, kurban etme ritüelleri yoluyla açığa çıkmadığı takdirde felakete yol açabilecek şiddetin gizli ve ilkel kökeni yatar. Dini ayin şiddeti tamamen ortadan kaldıramaz çünkü kurban olarak bir günah keçisine ihtiyaç duyar. Şiddet yalnızca belirlenen kurbanlara yöneltilerek asgariye indirilir. Yine de gücü toplumu istikrara kavuşturmak için periyodik olarak kurbanların öldürülmesi yoluyla ısrarla oradadır. Girard, dinlerde kutsal olarak algılanan şeyin gerçek aşkınlık olmadığını, çünkü yalnızca şiddet içeren sistemi örttüğünü savunur. Kurban dinleri, şiddet suçunun kalabalığa değil de kurbanı yansıtıldığı mitler

aracılığıyla günah keçisi yapma mekanizmasını sürdürür. Girard'a göre Hristiyanlık, ilkel günah keçisi modelini ifşa eden ve insan dindarlığının gerçek doğasını ortaya çıkararak şiddetin üstesinden gelen tek dindir (Harmakaputra, 2016, s. 123). Kurban şiddetinin ortadan kaldırılması sadece *iyi* ya da *kötü* değil; geçmişte bu şiddetin dizginlediği insanoğlunun bu gelişme sonucunda daha şiddetli hale gelmesi durumunda ilkel yönler içerebilecek şiddete karşı mücadelede muğlak ve kararsız bir adımdır. Barışın tesisi, genellikle kurbanı yönlendirilen şiddete dayanır (Harmakaputra, 2016, s. 126).

Bir dereceye kadar insanların barışı korumak için suçlu arama eğilimi, mağduriyete ve günah keçisine bağımlı olarak şekillenir. Kişi, benlikten kaynaklanan, insanlara göreceli özerklik ve bireysellik veren kendi arzularının özgünlüğünü varsayma veya ısrar etme eğilimindedir. Gerilim ve rekabet resme müdahil olurken; kişi kendini aldatıcı bir şekilde, kibri ve özgünlüğü üzerinde ısrar etmeye daha da meyilli olur (Richardson ve Manglos, 2013, ss. 427-428). Günah keçisi mekanizmasının uygulamaya konulması barışı getirmez; tam aksine günah keçisi mekanizması çarpıtıldığında şiddeti dehşetli bir biçimde artırabilir (Palaver, 2013, ss. 540-541). Şiddetin ana nedeni sabit fikirlerdir. Kutsal aslında tüm insan toplumlarında var olan mimetik arzuyu ve günah keçisi yapma mekanizmasını dizginlemenin bir yoludur. Şiddetin gücünü belli bir dereceye kadar azaltmakla birlikte; şiddeti tamamen ortadan kaldıramaz. Bu nedenle Girard, kutsalın gerçek doğasını sahte aşkınlık olarak tanımlar. Aşkınlık, farklı biçimlerde de olsa insanları yalnızca şiddete yönlendirir (Harmakaputra, 2016, ss. 126-127). İncil, günah keçisi ilan etme yoluyla kurban mekanizmasının nasıl gerçek aşkınlık olmadığını açıklar. Ayrıca kurbanın değil kalabalığın suçluluğunu gözler önüne serer. Bununla birlikte, her insan potansiyel olarak, başkalarına karşı şiddet içeren eylemlerde bulunan kalabalığın bir parçası olabilir (Harmakaputra, 2016, s. 129). Mesihvari kurbanın ölümünün kefarete gücünü açıklamak amacıyla bu düşünce modelini uyarlamak için Havari Pavlus'un İbrahim'in yerine Tanrı'yı ve İshak'ın yerine İsa'yı koymasına gerekliyordu (Pickett, 1997, ss. 11-12). Pavlus yazdığı mektubun son satırlarında "*dünya bende ben de dünyada çarmıha gerildi*" (6.14) derken bunu daha da ileri götürür. Pavlus insanları içinde yaşadıkları günahkâr, kötü çağdan kurtarmak için onların günahlarına karşılık kendini feda eden Mesih'in ölümünün önemine değinir (Pickett, 1997, ss. 14-15).

Mitler ve diğer kutsal metinler günah keçisi ilan etme sürecini olumlu karşılarken, Musevi-Hristiyan İncil'i ısrarla kurbanın masumiyetini ve kalabalığın suçluluğunu gösterir. Hristiyanlık kurbanın masumiyetini gösterir; kalabalığın oybirliğiyle ne yaptığını bilmeden, kurbanı haksız yere suçladığını vurgular. Örneğin, kalabalığın bakış açısını benimseyen ve kurbanı suçluluk duygusu yükleyen mitin aksine, İsa'nın tutkusu öyküsü kurbanın masum olduğu gerçeğini ortaya koyar. Ayrıca, kalabalığın suçluluğunu ilan ederek günah keçisi yapma mekanizmasını ifşa etmek için

benzer bir tarz kullanan Eski Ahit ve Yeni Ahit'ten örnekler verilebilir. Yusuf Peygamber ve kardeşleri, Eyüp Peygamber ve cemaati, Yeşaya 52 ve 53. Ayetlerdeki acı çeken hizmetkar ve İsa Mesih'tir. Bu nedenle, İncil'deki Tanrı tasviri, kalabalıkların değil, ezilenlerin Tanrısıdır. Mimetik şiddetin ifşası yoluyla Hristiyanlık hem kurbanları hem de kalabalıkları bu sonsuz mimetik şiddet döngüsünden kurtarmayı amaçlar. Dahası, Girard, Mesih'in kutsallığı ve enkarnasyon hakkındaki Hristiyan fikrini benimser. Çünkü Mesih, aşkın şiddetin cazibesine kapılmayan tek kişidir. Aksine, Mesih insanlığı şiddetin egemenliğinden kurtarabilir. Bu nedenle İnciller ve tüm Yeni Ahit, Mesih'in çarmıha gerildiği için değil, sonsuza dek Tanrı'dan doğmuş Tanrı olduğu için kutsallığını ilan eder. Mesih'i Tanrı olarak tanımak, O'nu, o ana kadar insanlığı kesinlikle aşan şiddetin üzerine çıkabilen tek varlık olarak tanımaktır (Harmakaputra, 2016, s. 124).

Böylece dini söylem şiddeti insancıllaştırarak insanı kendi şiddetinden korur. Ayinler; aşkınlığı tehlikeli bir hale getirebilir. Dinsel yanlış yorumlama gerçekten yapıcı bir güçtür, çünkü insanı, gerçekte olduğu gibi krizin bilincinde kalması durumunda varlığını zehirleyecek şüphelerden arındırır. İlkel anlamda dini düşünce şiddeti insanüstü bir şey olarak görmek, her zaman uzak tutulmak ve nihayetinde vazgeçilmek demektir (Girard, 1989, ss. 134-135). Ritüelin işlevi şiddeti arındırmaktır; yani, şiddeti, ölümü misilleme yapmayacak kurbanlara harcamak için *kandırarak*. Bu mekanizmanın sırrı ayinlere katılanlar tarafından bilinmediğinden, din kendi işleyişini mecazi olarak açıklamaya çalışır, bu amaçla bu operasyonda yer alan nesnelere ve malzemeleri kullanır (Girard, 1989, s. 36).

Neredeyse insanlık tarihi kadar eski olan şiddetin günah keçisi mekanizması yoluyla ritüelleştirilerek kurban seçilen kişi ya da grupların infazının en çarpıcı örneklerinden biri I. Haçlı Seferi ilanıyla gerçekleşti. Orta Çağ'ın en kanlı kitlesel şiddet eylemlerinden biri olan Birinci Haçlı Seferi'nin hedefi Müslümanlar oldu. Onlar düşman; ötekilerin, şeytanın yeni kimliği ilan edildi. Haçlı ideolojisinin Hristiyan Batıda yerleşmesiyle Müslümanlar *Şeytanın hizmetkarları*, *deccal* biçiminde nitelendirilmeye başladılar (McGinn, 1994, s. 199). 'Soy' sözcüğüyle kastedilen, Müslümanların İbrahim Peygamber'in eşi köle Hacer'in oğlu İsmail'in soyundan türedikleri için gayrimeşru; Yahudilerin ise, İsa'nın çarmıha gerilmesine neden olarak miras haklarını yitiren meşru bir soy (Sara aracılığıyla) biçiminde telakki edildi. Haçlılar ise, imanlarından dolayı seçilmiş Mesih'in halkı, Yeni İsrailoğullarıydı. Haçlı çağında yazılmış ünlü *Roland'ın Türküsü* eserinde Hristiyanlarla düşmanları kafirler arasındaki savaşla ilgili olarak; Müslümanlar, paganlar, haksız yere Hristiyanlara zulmeden; kutsal miras Doğu'daki toprakları elinde tutan hırsızlar biçiminde nitelendirildi. On birinci yüzyılda Frankların efsanevi imparatoru Şarlman'ın Konstantiniyye ve Kudüs'ü özgürleştirmesini yazan eserler Haçlı seferleriyle ilişkilendirildi. II. Urbanus'un Klermont Konsili'ndeki (1095) konuşması bu kanıyı güçlendirdi (Ottewill-Soulsby, 2016, s. 405).

Hristiyanlar, Haçlı Seferi'ni İber Yarımadası'ndaki Müslümanlara karşı girişilen savaşları ifade eden '*Reconquista*' hareketiyle paralel bir yeniden fetih girişimi şeklinde yorumluyorlardı. Kudüs şehri, Roma İmparatorluğu'ndan Bizanslılara ve akabinde yedinci yüzyılda Müslüman egemenliğine geçmişti. Hristiyanlarca kutsal sayılan Kudüs ve Antakya başta olmak üzere Doğu'daki topraklarda hiçbir dönem bir Hristiyan birliği tesis edilememişti. Her üç dinin (Musevilik, Hristiyanlık, Müslümanlık) kutsal kabul ettiği bu topraklar.¹ Batılı Hristiyanlar için Hristiyanlığın erken dönemlerinden beri önemli bir hac merkeziydi. On birinci yüzyılda Müslümanlığı kabul eden ve de Abbasi Halifesinin koruyuculuğunu üstlenen Büyük Selçuklu Türkleri tarafından bölgenin fethedilmiş olması Hristiyan Batı'nın Türklere karşı bakış açısını değiştirerek; onları diğer düşman gruplar arasında ilk sıraya yerleştirdi ve onları öldürmek için Hristiyanlara meşru bir zemin sağladı (Le Goff, 2009, s. 93). Böylece Hristiyanların Orta Çağ'da yaşadıkları şiddet dolu iklimin, beşerî ve tabii felaketlerin uzaklaştırılması; şiddetin Hristiyan toplumunun dışına çıkarılması için gerekli vekil kurban, günah keçisi, bulunmuş oldu.

3. HAÇLI SEFERİ SIRASINDA MÜSLÜMAN VE TÜRK KATLIAMI

Papa II. Urbanus Klermont Konsili'nde yaptığı etkileyici konuşmasında Tanrı'nın kiliselerinin, İsa Mesih ve azizlerin yaşadığı Doğu'daki kutsal toprakların yağmalandığını Hristiyan hacıların işkence ve zulüm gördüklerini ifade etti. Papa'nın anlatımına göre o topraklarda her yerde acı ve gözyaşları vardı. Kutsal kitap kehanetleri gerçekleşiyordu. Mezmur yazarının acısı, doğudaki Hristiyanların iniltisine karıştı. Tanrı'nın İsrailoğullarına mirası, (şimdi imanlarından dolayı Hristiyanlara mirasına dönüşmüştü) Urbanus'un deyimiyle Doğu'daki Kudüs ve Antakya başta olmak üzere kutsal topraklar, kafir bir ırk, Türkler tarafından yönetiliyordu. "*Kullarının ölü bedenlerini gökteki kuşlara, azizlerinin etini de yerdeki hayvanlara et olarak verdiler. Masum kanlarını Yeruşalim çevresine su gibi döktüler ve onları gömecek kimse yoktu.*" İsa'nın yaşamı ve vaazına tanıklık eden o kutsal toprakların yıkımı, Hristiyanların yalnız bırakılmışlıklarının acısını tüm Hristiyanlar yürekten hissederek onların yardımına koşmalıydılar. İlk şehit Stephen, orada taşlanarak öldürülmüştü. Vaftizci Yahya İsa'yı orada, Ürdün Nehri'nde vaftiz etmişti. Papa İsrailoğulları'nın Mısır'daki kölelikten Kızıldeniz'i geçerek çıktıklarını hatırlattı. O topraklara giderek, Yebusileri oradan kovarak semavi Kudüs'ün (Yeruşalim) bir sureti olan yeryüzü Kudüs'ünü fethederek orada yaşamışlardı. Batı Avrupalılara Klermont Konsili'ndeki yaptığı hitabında artık kendi aralarındaki savaşlara, kardeş kanı dökmeye son vererek; her iki dünyada da övgüye layık olacak kutsal bir savaşa girişip Doğu'daki kutsal toprakları özgürleştirme çağrısı yaptı (Baldrick of Bourgueil, 2020, ss. 46-47).

¹ Hz. Muhammed Kudüs'te Kubbet-üs-Sahra'dan cennete yükseldiğine inanıldığı için şehrin Müslümanlar tarafından kutsal sayılır (Le Goff, 2009, s. 93).

İsa'nın İncil'de söylediği: "*Kim benimle gelmek isterse, kendisini inkâr etsin ve haçı yüklenerek ardınca yürüsün.*" sözleri uyarınca bir duygu dalgası meydana geldi. Çünkü Haçlı Seferi çağrısını yapan II. Urbanus bizzat kendisi hızlı bir şekilde başpiskoposları, piskoposları, papazları ve rahipleriyle birlikte Alpler üzerinden harekete geçerken, heyecan yaratan vaazlar verdi: "*Kim ruhunu kurtarmak istiyorsa Rabbin yolunu seçmekten geri durmasın ve kim ödül istiyorsa, ona ilahi lütf yeterli olacaktır.*" Papanın bu etkileyici çağrısı bir yangın gibi Frankların tüm ülkelerine yayıldı. Çağrıyı duyanlar, haç işaretlerini elbiselerinin sağ omuzları üzerine dikip, hep birlikte Mesih'in ayak izlerinden gitmeye yemin ederek anavatanlarından hemen yola çıktılar (Gestafrancorum, 2013, ss. 49-50). Haçlılar doğuda Hristiyanların kötü muamelelere maruz kaldıkları iddiasıyla kutsal topraklara silahlı bir sefer düzenlediler. İddialara göre Türkler hakimiyetleri altındaki Suriye, Filistin ve diğer memleketlerde başta Kudüs ve Antakya olmak üzere Doğu'daki kutsal topraklara hac ziyareti gerçekleştirmek için giden Hristiyanlara özellikle Batı Avrupa'dan ve diğer uzak memleketlerden hac ziyareti için gelenlere zulmettikleri yolunda haberler mevcuttu. Franklar bu haberler üzerine memleketlerinden yola çıkarak Balkanlar üzerinden Konstantiniyye'ye ve oradan da Anadolu ve Kuzey Suriye'ye geçtiler (Farac, I, 1950, s. 339). İlk ordu Keşiş Peter'in (Pierre L'Eremit) etkileyici vaazlarıyla etrafına topladığı toplumun her sınıfından insanın katıldığı Köylü ordularıydı. Ardından Resmi Haçlı ordusu, Prensler Orduları Le Puy Piskoposu Adhemar Le Puy, Kont Raymond St. Gilles, Lorraine Dükü Godfrey, kardeşi Baldwin; Fransa Kralı Philipp'in kardeşi Hugh Vermandois ve Norman Kont Bohemond ordularıyla Frankların efsanevi imparatoru Büyük Şarlman'ın yaptırdığı yoldan Konstantiniyye'ye doğru seyahat ettiler (Gestafrancorum, 2013, s. 51).

Haçlılar, Konstantiniyye'ye vardıklarında Bizans imparatoru I. Aleksios Komnenos ile vassallık anlaşması yaparak eskiden Bizans'a ait olan toprakları Türklerden aldıkları takdirde Bizans'a iade edeceklerine dair yemin ettiler. İlk olarak Anadolu'ya geçtiklerinde önceden Bizans sınırları içinde yer alan İznik'i Türklerden geri alarak imparatora verdiler. Daha sonra Prensler ordusu iki bölüme ayrıldı. Birincisinde Bohemond, Norman Robert, Tankred ve beraberindeki soylu ve şövalye birlikleri; diğer grupta ise Saint-Gilles kontu, Dük Godfrey, Le Puy Piskoposu Adhemar, Hugh Vermandois ve Flanders Kontu bulunuyordu. Üçüncü gün Türkler, Bohemond ve arkadaşları üzerine sürpriz bir şekilde şiddetle saldırdılar. Türklerin hepsi aynı anda çılgık çılgıba bağırmaya başladılar. Anonim Gesta Türklerin anlaşılmayan şeytani sözcükleri kendi dillerinde haykırdıklarını; şeytanlar gibi bağırdıklarını yazdı (Gestafrancorum, 2013, s. 72). Haçlılar arasında önceden Bizans ordusunda Türklerle karşı savaşmış olanlar mevcut olsa da çoğu için bu ilk karşılaşmaydı ve Türklerin inançları ve dilleriyle ilgili pek fazla bilgiye sahip değillerdi. Düşman olarak nitelendirilen gruplar Orta Çağ'da şeytanla aynı kampa yerleştirildiği için pek tabii düşmanların sözleri, inançları da şeytani olarak nitelendiriliyordu.

İznik'ten sonra Anadolu içlerine ilerlerken 1 Temmuz 1096'da Türklerle bir savaş yapıldı. Türklerin okçuluktaki başarısını, cesaretini Anonim Haçlı Kroniği Gestafrancorum'un yazarı övdü. Hatta Hristiyanlığı kabul etmiş olsalardı yeryüzünde onlardan daha güçlü savaşçıların olamayacağını belirtti (Gestafrancorum, 2013, ss. 73- 74). Ancak tüm bu övgülerine rağmen Türkleri Tanrı'nın ve bütün Hristiyanların düşmanı olarak nitelendirerek savaştan sonra günlerce kaçtıklarını yazdı (Gestafrancorum, 2013, s. 75). Ardından Haçlı orduları Anadolu içlerinde yollarına devam ederek Antakya'ya doğru ilerlediler. Temmuz sonlarına doğru Türklerin elindeki Antakya şehrinin emiri Yağısıyan, Frankların yaklaştığını haber alınca aceleyle Antakya'ya gitti ve oğlunu Şam melikine ve diğer Müslüman şehirlerine yollayarak yardım istedi; cihat çağrısında bulundu. 12 Eylül'de Frenk orduları Bagras'a çıkarak Antakya topraklarına saldırıya geçtiler (Al-Qalanisi, 2002, s. 42). Franklar şehri dokuz ay boyunca kuşattı. Frankların çoğu açlık ve soğuktan telef oldu (Al- Athir, 2006, s. 14).

Kuşatma koşulları oldukça ağırdı. Kış şartlarında soğuk ve bir süre sonra baş gösteren açlık ve salgın hastalıklar Frankları perişan etmişti. Normanların lideri Kont Bohemund şehri çevreleyen kalın surları aşmak için bir yol buldu. Firuz adında kulelerden birinin muhafızlığını yapan bir Türk komutanı (Ibn'ül Esir'e göre Ruzbah adlı bir Ermeni silahçı) (Al- Athir, 2016, ss. 14-15) vardı. Bohemund ona sık sık elçi göndererek, kuleyi teslim etmesi karşılığında para ve toprak vaadinde bulundu (Al-Qalanisi, 2002, s. 45; Gestafrancoforum, 2013, s. 102); Urfalı Mateos'a göre Tanrı kendi halkının zafer kazanmasını istediği için Haçlılara yardım etmiş; onları kendi himayesine almıştı. Bu nedenle Firuz onlara yardım etmeyi kabul etti. O, surun kaleye doğru olan kapısını açtı (Mateos, 2000, s. 196). 3 Haziran Perşembe gecesi Haçlı askerleri Firuz'un kulesinden içeriye iplere tırmanarak girdiler. Sayıları beş yüzü aşınca borular çaldılar. Tan yeri ağarıyordu. Antakya'daki askerler nöbette geçirdikleri uykusuz gecelerden dolayı çok yorgun düşmüşlerdi. Emir Yağısıyan gürültüler üzerine uyandı ve durumu haber alınca kaçtı (Al- Athir, 2016, ss. 14-15; Al-Qalanisi, 2002, s. 44). Haçlılar Antakya'nın şehir surları üzerindeki üç kuleyi de aldıktan sonra neşeyle "*Tanrı böyle istedi!*" naralarıyla tırmanarak yukarı çıkıp diğer kulelere doğru koşmaya başladılar. Orada Firuz'un kardeşi de dahil olmak üzere karşılarına kim çıktıysa öldürdüler. O anda şehir halkının çığlıkları şehrin gök kubbesinde yankılanmaya başladı. Bohemond hiç vakit kaybetmeyip, bayrağını kalenin karşısına dikti. Şafakla beraber, dışarıda çadırlarda konaklayan Haçlılar şehirden yükselen çığlıkları duyunca, hızla dışarı çıkarak şehir kapısına yüklendiler ve iç kaleye kaçanların dışında rastladıkları bütün Müslümanları ve Türkleri öldürdüler. Yağısıyan adamlarıyla birlikte kaçmıştı. Korku ve dehşet içinde kaçarken Ermeni ve Süryaniler, kaçanların kim olduğunu anlayınca, Yağısıyan'ı yakalayıp kafasını keserek Bohemond'a getirdiler (Gestafrancorum, 2013, ss. 104- 105). Şehrin sokaklarının her iki tarafı tamamen kokmuş cesetlerle doldu. Dar

sokaklarda cesetleri çığnemenen ilerlemek mümkün değildi (Gestafrancorum, 2013, s. 106).

Büyük Selçuklu sultanının komutanlarından biri olan Halep emiri Kürboğa Horasan'da bulunduğu sıralarda, Antakya emiri Yağısıyan ona bir elçi göndererek Haçlılara karşı yardım istemişti. Kürboğa'nın farklı Müslüman unsurlardan oluşan kalabalık ordusu Türkler, Pavlikiyanlar, Agulanlar, Azymitler ve daha pek çok diğer milletlerden oluşan (Kudüs emiri ve Şam meliki de aralarındaydı) halifenin emriyle toplandı (Gestafrancorum, 2013, s. 106). Bu ordular, Franklara ezici bir darbe indirmek için büyük gruplar halinde Antakya'ya doğru ilerlediler (Al-Qalānisī, 2002, ss. 45-46). Haçlıların şehri alışlarının üçüncü gününde Kürboğa'nın öncü kuvvetleri surlara kadar geldiler. Kürboğa'nın ordusu, üzerinde kulelerin bulunduğu ve içindekilerin de tamamen öldürüldüğü Asi Nehri'nin etrafında ordugâh kurmuştu (Gestafrancorum, 2013, s. 108). Franklar Antakya'yı aldıktan sonra on iki gün boyunca hiçbir şey yemeden orada kaldılar. Güçlüler atlarıyla beslenirken, zavallı yoksullar leş ve yaprakları yiyordu (Al-Athir, 2016, s. 16).

Kürboğa'nın ordularıyla Haçlıların şehir surları içinde hapsedikleri dönemi anlatırken Anonim Gesta çarpıcı iddialarda bulunur. Anonim Gesta anlatımlarından Haçlıların aslında Müslümanları hiç tanımadıkları inançları hakkında bilgi sahibi olmadıkları ortaya çıkar. Kürboğa'nın yazdığı mektuplarda Muhammed ve Tanrılar adına yemin ettiği yazar (Gestafrancorum, 2013, ss. 109- 110). Oysa Müslümanlık tek tanrılı bir dindir. Onu Hristiyanlarla savaşmaktan vazgeçirmek için Halep'ten gelen annesinin dilinden aktardığı konuşmalar yine Haçlıların Müslümanların inançlarıyla alakalı sahip oldukları yanlış fikirleri ve Haçlıların ilahi bir amaç uğruna savaştıkları inancını da yansıtır. Annesi ona Müslüman tanrıları adına Hristiyanlarla savaşmaması için yalvarır. Kürboğa'nın yenilmez bir savaşçı olduğunu; ancak Tanrı Hristiyanların yanında olduğu için bu savaşı kesinlikle kaybedeceğini; Tanrı'nın müminlere karşı savaştığı için onu gazabına uğratacağını söyler (Gestafrancorum, 2013, ss. 111- 112). Gesta Müslümanları farklı bir dine sahip insanlar olarak değil kafirler Tanrı tanımazlar biçiminde nitelendirir (Gestafrancorum, 2013, s. 121).

Bu arada ordunun içinden Peter Bartalemow isimli bir keşiş Kutsal Meryem Kilisesi'nde Azize Meryem ve Havari Petrus'un bir vizyonda kendisine görünerek onlara zafer müjdesi verdiğini söyledi. Peter, Kutsal Meryem Kilisesi'nde gömülü Mesih'i yaralayan mızrağı çıkarıp savaşa o mızrakla girerlerse muzaffer olacaklarını iddia etti. Peter'in ilahi görüşüne göre Aziz Petrus ile Azize Meryem Mesih'in ayaklarına kapanarak Haçlıları günahlarından ötürü affetmesini göklerdeki meleklerin dahi Haçlıların savaştaki zaferlerini kutladıklarını söyledi (Gestafrancorum, 2013, ss. 116-117; Farac, 1950, s. 340). Onlara üç gün boyunca oruç tutmalarını ve tövbe etmelerini emretti. Dördüncü gün her yeri kazdılar ve söylediği gibi Mesih'in yanını delen mızrak olduğuna inanılan paslı demir parçasını buldular (Al-

Athir, 2016, s. 16-17). Bu arada düşman kuvvetleri tarafından kuşatılan Franklar surların içine hapsedilmiş; Türklerin ok yağmuru altında açlık ve hastalıktan kıvranıyorlardı. Duvar ve nehir onları bir hapishanenin demir parmaklıkları gibi kuşatmıştı. Hiçbir çıkış yolu yoktu. Ya dışarı çıkıp savaşıyor ya da açlıktan öleceklerdi (Caen, 2005, s. 97).

Kürboğa onları savaşa davet etti. Bohemond ve liderler, Kürboğa'ya ertesi gün savaşa başlayacaklarını haber verdiler. Frank ordusu azalmış olup 150,000 piyade ve 15,000 atlı asker kalmıştı. Haçlılar, kutsal mızrakla düşman üzerine atıldılar. Birliklere Tancrede ve Normandiya kontu Robert kumanda ediyorlardı. Godfrey ve Bohemond da cephenin merkezinde konumlanmışlardı (Mateos, 2000, s. 197). Dük Godfrey, askerlere derhal silaha sarılmalarını emretti. Böylesine ilahi bir savaşta kardeşlerinin intikamını almak için kimsenin ölümden korkmaması gerektiğini söyledi ve ilham verici sözleriyle cesaretlerini uyandırdı: "*Bize bildirildiği gibi, Hıristiyan adının ve inancının düşmanının efendilerimize ve kardeşlerimize karşı zafer kazandığı doğruysa Rabbimiz İsa Mesih'e yapılan büyük haksızlığın intikamını almak ya da onlarla birlikte ölmek için savaşıyoruz*" (William of Tyre, 1943, ss. 230-231). Araplar, Persler Türkler ve pek çok farklı Müslüman unsurlardan oluşan Kürboğa'nın kalabalık ordusu çok geçmeden dağılarak, kaçtı. Bu bir bozgundu ve zavallı ordu şaşkın bir biçimde her yöne koşuyordu. Nogenti kaçan Müslümanları tavşanlara benzetti ve katliam manzaralarını olağanüstü görkemli bir olay olarak nitelendirdi. Hatta öylesine çok katliam yapmışlardı ki kılıçları kesmekten körelmişti. Kronikler Müslüman ordusundaki askerlerin her yana saçılmış kesik uzuvlarını tasvir ettiler (de Nogent, 1997, ss. 42-43). Franklar, Müslümanları kılıçtan geçirdiler. Urfalı Mateos Haçlıların kılıçlarının kana doydüğünü; tüm ovanın kalın bir kan örtüsüyle kaplandığını övgüyle yazdı (Mateos, 2000, ss. 197-198).

9 Şubat Salı günü gerçekleşen savaşta Haçlı ordusu hep birlikte şaşırın ve kaçmaya başlayan Türkleri Asi Nehri üzerindeki Demir Köprü'ye kadar kovalayarak katlettiler. Anonim Gesta Haçlıların zaferinin Tanrı'nın ilahi yardım ve arzusuyla gerçekleştiğini yazdı. Ermeniler ve Süryaniler, Müslümanların yenildiğini görünce ortaya çıkarak Türkleri ve Müslümanları ya öldürdüler ya da tutsak ettiler. Ölen Türklerden yüz tanesinin başını (Kahire emirinin elçisinin kesik kafası dahil) şehir kapısı önüne getirdiler. Ordugâhta kalmış olan diğerleri, bütün gün şehrin üç kapısında savaşla meşgul olmuşlardı (Gestafrancorum, 2013, s. 95). Anonim Gesta, insan ve at izdihamından dolayı, ezilerek ölen çok sayıda Müslümanın şeytan ve yardımcılılarıyla birlikte ebedi ölüme koştuklarını yazdı. Haçlıların nehre doğru kovaladığı Müslümanlar, kılıç darbeleriyle can verirken nehrin suyu Türk kanından kıpkırmızı oldu. Canlarını kurtarma umuduyla nehre atlayanlar ise Haçlıların kılıçlarıyla biçildi (Gestafrancorum, 2013, s. 97). Wilermus Tyrensis, Lorraine Dükü Godfrey'nin akşama doğru köprü'nün etrafındaki mücadelede gören herkesi dehşete düşüren, tek vuruşta birçok zırhlı

Müslüman askerin kafalarını kesmesini vücutlarını parçalara ayırmasını sonsuza dek övülmeye layık bir eylem biçiminde nitelendirdi. Köprü çevresinde ve nehirde yaşanan katliamın izleri o kadar belirgindi ki suyun rengi değişti ve kan seli halinde aktı (William of Tyre, 1943, ss. 233- 234). Tancred hendekleri katledilen kurbanların cesetleriyle doldurdu. Birçoğu yaralarından akan kan kaybindan dolayı hayatlarını kaybettiler. Müslümanlardan bir kısmı dizginleri ve eyerleri bıraktıktan kaçtılar. Bazıları atların ayakları altında ezildi. Kaçmak için nehre atlayanlardan bir kısmı öldürüldü, diğerlerini ise azgın dalgalar yuttu (Caen, 2005, s. 111).

Beklentilerin ötesinde Müslüman ordusu dehşete düşmüştü. Haçlı kronikleri onları Müslümanlar değil kafirler olarak nitelendirdi. Baldric Hristiyanları en ağgözlü intikamcılar, doyumsuz katiller biçiminde adlandırdı. Savaşta çok sayıda Türk askeri öldürüldü. Böylece üstü cesetlerden bir örtüyle kaplanmış nehir kanla kıpkırmızı akmaya başladı. Baldric o günü kafirler için ölüm günü olarak adlandırarak, o gün kılıcını kana bulamayan hiçbir Hristiyan kalmadığından övgüyle bahsetti (Baldric of Bourgueil, 2020, ss. 90-91). Franklar bu kanlı bir katliamdan sonra kamptaki erzak, para, mobilya, at ve silahlara ganimet olarak el koydular (Al- Athir, 2016, s. 17). Frankların dokunduğu her şey paramparça oldu. Alan sayısız cesetle kaplıydı. Haçlıların ruh hali değişti: Korku cesarete, savaş zafere, yas neşeye, açlık bolluğa dönüştü. Ancak yine de Haçlılar İğrenç bir açlıkla boğuşmaya devam ediyorlardı (de Nogent, 1997, ss. 48- 49). Franklar, büyük miktarda ganimet ve esirlerle beraber sevinç tezahüratıyla Antakya'ya döndüler. O gün, Hristiyanlar için büyük bir sevinç günü oldu (Mateos, 2000, ss. 197- 198).

Antakya'da öldürülen, esir alınan, köleleştirilen erkek, kadın ve çocukların sayısı hesaplanamayacak kadar fazlaydı (Al-Qalanisi, 2002, s. 44). Kürboğa ile savaşta dağlardan beyaz giysiler içinde beyaz atlı ilahi bir ordunun Haçlılara savaşta yardıma geldiği iddia edildi. Bu ordunun başında Aziz Demetrius'un olduğuna pek çokları tanıklık etti (Gestafrancorum, 2013, s. 130). Hayatta kalmayı başaran Türkler dehşet içinde kaçtılar. Sevinç içinde Antakya'ya dönen Haçlılar Tanrı'nın halkına, bir diğer deyişle Haçlılara bu büyük zaferi bahşeden Tanrı'ya şükran duaları ettiler, ayinler düzenlediler (Gestafrancorum, 2013, s. 132).

Ertesi gün şafakla beraber hayatta kalan Türkler şehirden dışarı çıkıp, nehir kıyısında bulabildikleri ölülerini topladılar ve onları şehir kapısının arkasında bulunan camiye, giysileri, altın bezemeleri, okları yayları ve diğer eşyalarıyla birlikte gömdüler. Haçlılar, bu durum üzerine aceleyle o camiye (Gesta camiye şeytanın tapınağı biçiminde adlandırdı) mezarları açarak, ölüleri çıkardılar. Ölülerle birlikte gömülen ganimetleri bulma umuduyla mezarları açtılar, cesetleri çıkardılar ve sadece altın, gümüş ve değerli giysileri değil, cesetleri dahi götürdüler (William of Tyre, 1943, ss. 234-235). Bütün ölüleri bir çukura atıp, sayılarını tespit edebilmek için kafalarını keserek kampa getirdiler (Gestafrancorum, 2013, s. 98). Öldürülen düşman sayısının çokluğu Haçlıların sevincini artırdı (William of Tyre, 1943, s. 235).

Antakya'nın ele geçirilmesinin ardından Haçlılar zengin oldular. Gesta Tancredi'nin yazarı Ralph, öldürülen Müslümanların, sürdürdükleri lüks yaşam ve günahkarlıklarından dolayı ceennemi boyladıklarını yazdı (Caen, 2005, s. 114). Franklar Antakya'da Türkleri yenip onları katlettikten sonra Türklerin gücü zayıfladı ve birliklerini kaybettiler. Büyük Selçukluların askeri gücünün zayıfladığını fark eden Mısırlılar el-Afdal ibn Bedir el-Cemal'in önderliğinde Kudüs'e yürüyerek kırk günden fazla süren bir savaştan sonra Kudüs'ü ele geçirdiler (Al- Athir, 2016, s. 21).

Antakya'nın alınışından bir süre sonra Kont Raymond Saint-Gilles Müslümanların topraklarına girerek el-Bare isimli bir şehre saldırıp, ele geçirdi. Sonra şehirdeki Müslümanları yaş ve cinsiyet ayırt etmeksizin öldürdü. Ardından ilahiler söyleyerek Antakya'daki karargahına beraberindekilerle birlikte geri döndü (Gestafrancorum, 2013, s. 137). Haçlı ordularından bir kısmı ise Kuzey Suriye yönünde ilerleyerek, Trablus'a vardılar. Trablus halkını korumak üzere karşı şehrin surları önünde hizalanmış Türk ve Araplardan oluşan bir ordu bekliyordu (de Nogent, 1997, s. 74). Türkler, Araplar ve Trabluslular da aynı şekilde Hıristiyanların baskın yapmasını bekledikleri için saklandılar. Haçlıların saldırılarına önce karşılık verdilerse de sonrasında Haçlılara karşı daha fazla direnemediler. O gün öylesine çok kan döküldü ki şehrin önünden geçen ırmak kıvılcı dönmüş, şehrin göbeğindeki sarnıçlar ve nehir kanla akıyordu. Dehşet içinde kaçışan Trablusluların kaderini komşu yerleşim yerlerinin sakinleri de paylaştılar. Franklar zafer kazanmışlardı ve Tanrıya ilahiler söyleyerek yoldaşlarının yanına döndüler (Baldric of Bourgueil, 2020, s. 137).

Yaklaşık üç yıl süren uzun ve zorlu bir yürüyüşten sonra asıl amaçları olan Kudüs şehrine vardılar. Şehre saldırmadan önce piskoposlar ve rahipler, rahip kıyafetleri giyerek halka seslendiler ve şöyle dediler:

"Eğer bir yabancı içinizden birine saldırırsa, kendi kanınızın intikamını almaz mısınız? Tanrınızın, Babanızın, Kardeşinizin çarmıha gerildiğini, ağladığını, terk edildiğini ve yardım için yalvardığını duyduğunuzda. Çok daha fazla şiddetle onların intikamını almalısınız. Haydi, güvenle silahlarınızı kuşanın ve bu şehre kararlılıkla saldırın. Tanrı'nın yardımcıları ve bu şehirde Mesih'in uğruna öldüğü sizler için bu bölgede ölmek güzel bir şeydir. Savaşın! Mesih kumandanınız olacak ve size görkemli ödüller bahşedecek." (Baldric of Bourgueil, 2020, ss.146-147).

Varışlarından sonra kırktan fazla mancımık diktiler ve biri Siyon Dağı tarafında olmak üzere iki kule inşa ettiler, Franklar, 15 Temmuz 1099 Cuma günü öğle vakti şehri kuzeyden aldılar ve bir hafta boyunca Müslümanları katletmeye devam ettiler (Al-Athir, 2016, s.21). Godefrey, Vespasien'in kılıcını çekerek Müslümanların üzerine atıldı ve şehrin diğer yerlerinde öldürülenlerden başka mabedin içinde 65,000 kişiyi kılıçtan geçirdi. Böylelikle Vespasien'in kılıcı, hazreti İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonra, Kudüs'e karşı üçüncü defa olarak çekilmiş oldu (Mateos, 2000, s.199).

Franklar şehir halkını tam bir hafta kılıçtan geçirdiler. Süleyman Tapınağında 70.000'den fazla Müslüman'ı öldürdüler (Farac, 1950, s.340).

Ordudaki nüfuzlu adamlardan biri olan Eberhard le Puiset güçlü bir sesle haykırdı: *'Yazık size Franklar! Bu ağılları kırmaktan ve içinde tutulan sürüyü katletmekten korkan sizler! Korkunuzu üzerinizden atın.'* Onun sesiyle heyecanlanan genç adamlar, liderlerinin gerçekleştirdiği katliamı görerek öfkeyle katliamlar yaptılar. Sayıları az olmasına rağmen Hristiyan ordusu Müslümanları yendi. Tepeden tırnağa silahlı Haçlılar, tek bir vücut halinde şehrin her yerine akın ederek korkunç bir yıkıma yol açtılar. Şehirdeki katliam o kadar korkunçtu ki, Haçlılar bile kendi yaptıkları katliamlar karşısında ürpermişlerdi (Caen, 2005, ss.147- 148). Diğer liderler şehrin çeşitli yerlerinde karşılaştıkları herkesi öldürdükten sonra, birçoğunun tapınağın kutsal bölmelerine sığınmak için kaçtığını öğrendiler. Franklar, kaçanları şiddetli bir şekilde kovaladılar; karşılarına çıkan herkesi, savaştan ziyade katliam yoluyla, Süleyman Tapınağına kadar sokaklarda, meydanlarda ve kavşaklarda öldürdüler. O kadar çok kan aktı ki, nemli bir kan dalgası neredeyse ilerleyen adamların ayak bileklerini kaplıyordu (William of Tyre, 1943, s.371). Kutsal alan kanla kaplanmıştı. Her yer icracısının bile ürperten bir kan gölüne dönmüştü. Gesta Tancredi'nin yazarı Ralph, bu kanlı manzarayı görenlerin hayretler içinde kaldıklarını ifade etti. Kapılar, duvarlar, koltuklar, masalar, sütunlar, hepsi kanlıydı. Kanla kızarmayan hiçbir şey kalmadı. Zemini bir halı gibi kırmızı bir kan örtüsü kaplamıştı. Duvarlar diz hizasına kadar kan içinde kalmıştı (Aguilers, 2019, s.207).

Baldric Müslümanların tapınaklarda kendi ibadetlerini gerçekleştirerek Tanrı'ya saygısızlık ettikleri için bu katliamı hak ettiklerini; Haçlı ordusunun onları nefret ve intikam duygularıyla öldürdüklerini yazdı. Canlarının bağışlanması umuduyla Süleyman Tapınağının tepesine tırmanmış sıradan insanlardan oluşan büyük kalabalık, barışın işareti olarak Tankred'in sancağını almışlardı. Ancak bu sancağın onlara hiçbir faydası olmadı. Çünkü Hristiyanlar onları da katlettiler. Ancak ölüleri taşımaları için bir kısmını hayatta bıraktılar; cesetler şehir dışına taşındıktan sonra ise onları ya sattılar ya da kılıçtan geçirdiler. Ancak Tankred bu duruma sessiz kaldı. Öldürülenlerin sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte Baldric tapınaktan akan kanların yürüyenlerin baldırlarına kadar ulaştığını yazdı. Şehrin her yerinde devasa ceset yığınları vardı. Çünkü Hristiyanlar yaşa, cinsiyete, soyluluğa, bakmaksızın gördükleri herkesi öldürüyorlardı (Baldric of Bourgueil, 2020, s.148). Raimundus tapınakta putperest olarak adlandırdığı Müslümanların kanlarının dökülmesini Tanrı'ya ve kutsal değerlere küfttikleri için başlarına gelen Tanrı'nın gazabı biçiminde yorumladı (Aguilers, 2019, s.207).

Raimundus Aguilers, Haçlıların tarihte görülmedik bir cesaret ve yiğitlikle savaştıklarını yazdı (Aguilers, 2019, s.201). Dük ve beraberindekiler daha sonra güçlerini birleştirerek, şehrin sokaklarında ve meydanlarında karşılaştıkları herkesi ayırım gözetmeksizin öldürdüler. Korkunç bir katliam

vardı, kopmuş kafa yığınları parçalanmış uzuvlar her yana saçılmıştı. Öylesine büyük ceset yığınları vardı ki katledilenlerin cesetlerinin üzerine basmadan geçmek imkansızdı. Liderler zaten çeşitli yollardan şehrin neredeyse merkezine kadar yol almış ve ilerlerken tarif edilemez katliamlara imza atmışlardı. Düşmanın kanına susamış ve tamamen yok etmeye niyetli bir grup Haçlı canlarını kurtarmak umuduyla kaçan şehir halkının peşinden gitti. Hızla kaçan Türkler ağlarken, kılıçlarıyla onları doğrayan Haçlılar gülüyordu. Hepsini katledildi. Bu katliamı Ralph, aslan ve panterin ortasına daldığı koyun sürüsünün telef olmasına benzetti (Caen, 2005, s.112). Halktan bazılarıysa uzun süre işkence edilerek alevler içinde yakıldı (Aguilers, 2019, s.204).

Ralph, Tankred'in tapınağı yağmalaması sırasında gördüğü İslam Peygamberi Muhammed olduğuna kanaat getirdiği bir heykeli betimlerken Muhammed'i Deccal, hain olarak nitelendirdi (Caen, 2005, s.144). Tankred kanlı bir katliamdan sonra tapınağın mücevher, metal ve taşlarını hayranlıkla incelemeye başladı. Dualar okuyarak ellerine aldı ve halen direnenleri saklandıkları yerlerde yakalayarak kılıcıyla doğradı. Öldürülenlerin acısını, öldürenlerin öfkeden parlayan gözlerindeki intikam ateşini tarif etmek imkansızdı. Ralph korkunç eylemlerden muhteşem sonuçlar elde edildiğini ifade ederek; bu dehşetli katliamı düşmanların kutsal yıkımı biçiminde nitelendirdi. Müslümanların masum Hristiyanların kanını akıttıkları için katledilmeyi hak ettiklerini yazdı. Haçlılar Süleyman Tapınağı'nı yağmaladılar. Ralph katliamı ağır kapısı kırıldığında kurtların koyunları yutmasına benzeterek; Galyalıların yaşlılar, çocuklar dahil herkesin üzerine rastgele kılıçlarını sallayarak onları biçtiğini yazdı (Caen, 2005, ss.145- 146).

Willermus Tyrensis, Müslüman katliamını batıl inançlarıyla mabetleri kirlettikleri için Tanrı tarafından verilmiş bir ceza; Tanrı'nın adil yargısı biçiminde yorumladı. Kan bu ilahi yargının rengiydi. Öldürülenlerin parçalanmış cesetlerine dehşetle ürpermeden bakmak imkansızdı ve her yer kandan kırmızıya boyanmıştı. Sadece parçalanmış kanla kaplı cesetler değil, Haçlı liderlerinin kan damlayan kıyafetlerine bakmak daha da korkunçtu. Şehrin her yerinde sokaklarda ve meydanlarda katledilenlere ek olarak, yalnızca tapınak çevresinde yaklaşık on bin Müslüman'ın katledildiği bildirildi. Askerlerin geri kalanı, canlarını kurtarmak ümidiyle dar geçitlerde ve köşelerde saklananları aramak için şehirde dolaştılar. Buldukları Müslümanları herkesin gözü önünde sürükleyerek; kurbanlık koyunlar gibi boğazladılar. Haçlılardan bazıları gruplar halinde evlere girerek tüm ev halkını öldürüp, mallarını gasp ettiler. Bu kurbanlar ya kılıçtan geçirildi ya da yüksek bir yerden baş aşağı yere fırlatılarak öldürüldü. Kargaşanın azalmasıyla şehir sessizleşti ve şehirde düzen sağlandığında silahlar bir kenara bırakılarak temiz elbiseler giyildi. Haçlılar, yalın ayak, tevazu ve pişmanlıkla, İsa Mesih'in gezdiği vaaz ettiği yerlerde gözyaşları içinde dua ettiler; Kutsal Mezar Kilisesi'nde ayinler gerçekleştirdiler. Uzun yıllar Müslüman egemenliğinde kalmış bu toprakları özgürleştirdiklerine inanarak, şükür duaları ettiler. Elllerinde haçlarla sevinç içinde ilahiler okuyarak geçit törenleri yaptılar

(William of Tyre, 1943, ss.372- 373). O günü Raimundus, putperestliğe tamamen son verilip, Hristiyanların imanının tazelandığı gün olarak nitelendirdi (Aguilers, 2019, s.210).

Sonuç

Rene Girard'ın mimetik arzu kuramı Eski Ahit'te de geçen günah keçisi ritüelini açıklayan insanlar arasındaki Şiddetin kökenlerini inceler. Grubun içindeki insani ya da doğal nedenlerden kaynaklanan Şiddetin grup dışına aktarılması vekil bir kurban, bir diğer deyişle günah keçisi seçilerek, onun öldürülmesi ya da topluluktan dıŐlanmasıyla gerçekleŐtirilir. Arkaik toplumlardan bu yana uygulanan bu ritüel, tarihin pek çok döneminde çoğunluktan ayrılan, farklı olan insan ya da grupların toplumun yaşadığı felaket ya da olumsuzluklardan sorumlu tutularak grubun dışına atılması ya da öldürülmesi sonucunu doğurdu. Yabancı, farklı ve yeterince bilinmeyen kişi ya da gruplar günah keçisi vekil kurban olarak Şiddetin nesnesi haline getirildiler. Orta ağ'da Batı Avrupa'nın içinde bulunduğu zor yaşam koşulları ve artan Şiddet Girard'ın tarif ettiği kurban krizini ortaya çıkardı. Krizin sona erdirilmesi için kurban belirlenerek, onun infazı gerekiyordu. Batı Kilisesi'nin lideri Papa II. Urbanus'un Doğu'ya Müslüman Türkler zerine düzenlenecek kutsal bir sefer, silahlı bir hac yolculuğu çağrısıyla Batı Avrupa'nın silahlı adamları kendi aralarında geçici de olsa bir barışı sağlayarak; ortak düŐmana (Müslüman Türklere) karşı birleŐtiler. Hristiyan Peygamberi İsa'nın çarmıhta haksız yere acı çekmesinin sembolü olan kırmızı haları kuŐanarak Doğu'ya doğru yola koyuldular. Çünkü Haçlı ideolojisine göre bu kez Haçlı çağrısıyla çarmıha gerilen, terk edilen, haksız yere işkence gören Hristiyanlardı. Yaklaşık üç yıl süren bu kanlı dehşet dolu sefer, on binlerce Müslüman'ın, Türk'n katledilmesiyle sonuçlandı. Papanın çağrısında kullandığı söylemler karŐılıklı bulmuŐtu. Katliamlar Haçlıların kendilerini dahi ürpertecek ölçüde dehŐetliydi. Ancak bu sefer yeni savaşları yeni çatıŐmaları ve yeni günah keçilerini sonraki yüzyıllara miras bıraktı.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Serpil ılğın: %100

Destek ve TeŐekkür Beyanı: ÇalıŐma için destek alınmamıŐtır.

Etik Onay: Bu alıŐma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araŐtırması iermemektedir.

ıkar atıŐması Beyanı: alıŐma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile ıkar atıŐması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Serpil ılğın: 100%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Önerilen Atıf: Çılgın, S. (2024). Birinci Haçlı Seferi'nin vekil kurbanları, günah keçileri: Müslümanlar, Türkler. *Akademik Hassasiyetler*, 11(26), 389-411. <https://doi.org/10.58884/akademik-hassasiyetler.1456494>

Kaynakça

- Al-Qalanisi, Ibn. (2012). *The Damascus chronicle of the Crusades: Extracted and translated from the Chronicle of Ibn Al-Qalanisi* (İng. Çev. H. A. R.) Courier Corporation.
- Al- Athir (2017). *The chronicle of Ibn al-Athir for the crusading period from al-Kamil fi'l- Ta'rih. Part 1: The years 491–541/1097–1146: The coming of the Franks and the Muslim response* (İng. Çev. Richards, D. S.) Routledge.
- Aguilers, R. (2019). *Haçlılar Kudüs'te* (Çev. S. Genç). İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Anonim Haçlı Kroniği. (2013). *Gestafrancorum* (Çev. E. Ayan). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Baldric of Bourgueil (2020). *Franco, gesta dei per: History of the Jerusalemmites*. A translation of the Historia Ierosolimitana (İng. Çev. S. B. Edgington). Woodbridge: Boydell Press.
- Buc, P. (2010). *Religion, coercion, and violence in Medieval rituals*. Na.
- Caen, R. (2005). *The Gesta Tancredi of Ralph of Caen: A history of the Normans on the First Crusade* (İng. Çev. B. S. Bachrach & D. S. Bachrach). Oxfordshire, England, UK: Routledge.
- Crocker, K. M. (2020). A scapegoat theory of bivens. *Notre Dame L. Rev.*, 96, 1943-1950.
- De Nogent, G. (1997). *The deeds of God through the Franks* (İng. Çev. R. Levine). New York: Boydell.
- Girard, R. (1989). *Violence and the Sacre* (İng. Çev. P. Gregory). Baltimore, USA: The Johns Hopkins University Press.
- Girard, R., & Anspach, M. R. (2004). *Oedipus unbound: Selected writings on rivalry and desire*. Stanford University Press.
- Goldberg, C. A. (2008). Introduction to Emile Durkheim's anti-semitism and social crisis. *Sociological Theory*, 26(4), 299-321.
- Harmakaputra, H. A. (2016). Between transcendence and violence: Gianni Vattimo and René Girard on violence in a Secular Age. *Contagion: Journal of Violence, Mimesis, and Culture*, 23(1), 117-136.

- King James Bible. (2017). *King James Bible online*. Retrieved from <https://www.kingjamesbibleonline.org/>
- Mateos, U. (2000). *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)* (3. Baskı). (Çev. H. Dink Andreasyan). Ankara: TTK.
- McGinn, B. (1994). *Antichrist: 2000 Years of the Human fascination with Evil*. New York: Harper.
- Le Goff, J. (2009). *The birth of Europe*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Ottewill-Soulsby, S. (2016). Those same cursed Saracens: Charlemagne's campaigns in the Iberian Peninsula as religious warfare. *Journal of Medieval History*, 42(4), 405-428.
- Palaver, W. (2013). *René Girard's mimetic theory*. MSU Press.
- Pickett, R. (1997). *The Cross in Corinth: The social significance of the death of Jesus*. Sheffield, UK: Sheffield Academic Press.
- Richardson, F. C., & Manglos, N. D. (2013). Reciprocity and rivalry: A critical introduction to mimetic scapegoat theory. *Pastoral Psychology*, 62, 423-436.
- William of Tyre (1943). *William Archbishop of Tyre. A history of deeds done beyond the sea* (İng. Çev. E. A. Atwater-Babcock, & A. C. Krey). USA: Columbia University Press.

Extended Abstract

Rene Girard argues that the main source of competition and violence between people is imitative mimetic desires. The main reason why a person desires any object is that others also desire the same object. These desires give rise to competition, and this competition leads to violence. It results in excluding or inflicting violence on individuals or groups. Mimetic desires result in a targeted person or group being held responsible for all the negativities and disasters experienced by the community, being declared a surrogate victim, in other words, a scapegoat, and either killed or excluded from the community. Mimetic theory explains that mimetic desire can easily evolve into competition and violence. Mimetic desire can quickly turn people into rivals fighting over the same objects and possessions. The scapegoat, in other words, the surrogate sacrifice mechanism, is based on a ritual of the Israelites in the holy book. In this ritual, all the sins of the Israelites are placed on a live goat and sent to the desert to carry their sins away. With the scapegoat mechanism, the responsibility for the negativities, evils, and disasters experienced in the society is placed on the person or groups declared as proxy victims or scapegoats, and violence is removed from the community. However, the criminals found are often the innocent objects of violence. The expelled or killed scapegoat is seen by the oppressors as solely responsible for the crisis or disaster. It is believed that peace and reconciliation between the

perpetrators of oppression will be achieved by executing the scapegoat. The surrogate sacrifice, the scapegoat mechanism, is a ritual that has been practiced since the earliest times of human history. As in the holy book, there is information about the implementation of the human sacrifice ritual in the oldest texts. Underlying human societies and religious traditions lies a hidden and primitive root of violence that can lead to disaster if not revealed through sacrificial rituals.

In human history, the scapegoat mechanism has been operated by lynching or ostracizing people or groups that contradict the majority in terms of their lifestyles and ideas, and throwing them out of social life. Marginal people or groups became the target of mimetic desire, as they were responsible for the famine, epidemics and violence that dominated daily life in Western Europe in the Middle Ages. Individuals or groups excluded from society, considered enemies, were subjected to prosecution and persecution through the scapegoat mechanism. In the eleventh century, anti-Muslim hostility escalated in the face of Muslim progress and enrichment. While Muslims in the East, especially Turks, lived in abundance and wealth; The Christian West was struggling with famines, epidemics and natural disasters. In the Christian West, violence was on the rise due to private wars between knights. The news coming from Christian Western pilgrims traveling to the East revealed this contrast even more. Moreover, the fertile lands, especially Jerusalem and Antakya, which were considered sacred by Christians, were in the hands of Muslim Turks. The wealth and prosperity of the Muslim East fueled the imitative desires, that is, mimetic desire, awakened in the Christian West. The Christian leader of the period, Pope Urban II. launched the First Crusade, a bloody expedition that would last for years, with the aim of liberating the holy land in the East with a holy war against the Muslim Turks in the East, in which divine rewards and the glory of martyrdom would be gained. Now the new scapegoat, the surrogate victim, was chosen. Pope Urban II. in his speech at the Council of Clermont, Urban stated that the churches of God, the holy lands in the East where Jesus Christ and the saints lived were plundered, and Christian pilgrims were tortured and persecuted. The Crusaders organized an armed expedition to the Holy Land, claiming that Christians were being mistreated in the east. They committed bloody massacres in many cities such as Antioch and Jerusalem. After these massacres, the crusaders washed the blood from their hands and prayed, convinced that they had fulfilled God's will. Tens of thousands of Muslims, mostly Turks, were massacred, regardless of age and gender, in this nearly three-year campaign that they launched under the name of peace and Christian brotherhood to stop the violence. The victims of the scapegoat mechanism were Muslims and Turks. However, the implementation of this bloody ritual did not bring peace and left new scapegoats as a legacy to the following centuries.